

การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลาง ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2411 - 2475)

นาย ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ

000922

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
แผนกวิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2521

115458825

RICE PRODUCTION AND RICE TRADE IN CENTRAL THAILAND
FROM THE REIGN OF KING RAMA V. TO THE REIGN OF KING RAMA VII.
(1868 - 1932)

MR. THAVEESILP SUBVATTANA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Arts
Department of History
Graduate School
Chulalongkorn University
1978

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลาง ตั้งแต่
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึง
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 -
พ.ศ. 2475)

โดย

นาย ทวีคีรม์ สืบวัชนะ

แผนกวิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ดร.อัมมาร์ สยามวาลา และ ดร.สุธี ประศาสน์ไกรยธู

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

บุญนาถ บุณนาค
..... ศึกษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุประคิษฐ์ บุณนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

วไล วัฒนเพ็ชร
..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วไล วัฒนเพ็ชร)

อัมมาร์ สยามวาลา
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. อัมมาร์ สยามวาลา)

สุธี ประศาสน์ไกรยธู
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุธี ประศาสน์ไกรยธู)

บุษกร กาญจนจारी
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร กาญจนจारी)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
 จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
 เจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 - 2475)

ชื่อนิสิต นาย ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ

อาจารย์ที่ปรึกษา คร.อัมมาร สยามวาลดา และ คร.สุธี ประคัลภ์เกษม

แผนกวิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา 2520

บทคัดย่อ

สนธิสัญญาเบาว์ริงในปี พ.ศ. 2398 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะ
 การผลิต คือจากการผลิตเดิมเพื่อเลี้ยงตัวเอง (Self-sufficient) โดยจะผลิต
 สิ่งของทุกอย่างใช้เอง เป็นการผลิตแบบเฉพาะอย่าง ซึ่งอาศัยความชำนาญชาวนาหัน
 มาผลิตข้าวอย่างเป็นลำเป็นต้น นั้นหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยการผลิตต่าง ๆ
 ของชาวนา ซึ่งยังเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุฬจอมเกล้า-
 เจ้าอยู่หัว

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาในเรื่องปัจจัยการผลิตของชาวนา ดังเช่นปัจจัยเรื่อง
 ที่ดิน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักว่า พื้นที่การเพาะปลูกมีมากน้อยเท่าใด และมีการขยายตัวไปใน
 ทางใดบ้าง ใครที่เข้าจับจองและด้วยวิธีอะไร โดยกล่าวรวมไปถึงกรรมสิทธิ์ที่ดินว่าเมื่อ
 อำนวยต่อชาวนาหรือผู้มิได้เป็นชาวนาอย่างไรบ้าง ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ แรงงาน
 ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าขาดแคลน ชาวนาในภาคกลางนี้มีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร
 นอกจากนี้แล้วจะกล่าวถึงปัจจัยอื่น ๆ ด้วย อีกส่วนหนึ่งที่มุ่งศึกษาคือเรื่องการค้าข้าว
 ตั้งแต่อยู่ในมือของชาวนา จนถึงอยู่ในมือของบริษัทส่งออกว่ามีกระบวนการเช่นไร มีวิธี
 การดำเนินการค้า การได้เปรียบเสียเปรียบอย่างไร รวมทั้งการค้าเงินงานของกิจการ
 โรงสี

จากการวิจัยพบว่า ชาวนาต้องประสบกับอุปสรรคมากมายในการผลิตและการค้าข้าว ซึ่งก็เนื่องมาจากเหตุของปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ซึ่งชาวนามีไม่เพียงพอหรือขาดแคลน ส่วนผู้มีได้เป็นชาวนาเป็นพวกที่ได้รับประโยชน์จากการผลิตและการค้าอย่างมาก ในส่วนของชาวนาเอง ชาวนาก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตและคุณภาพของข้าวอย่างชัดเจน เคยทำอะไรมาก็มักดำเนินไปตามแบบเดิม ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่สืบทอดมาแต่อดีต และถ้าหันมามองรัฐบาลในฐานะผู้ที่ต้องช่วยเหลือกลับพบว่า รัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจเพียงพอกับการแก้ปัญหาเลย การแก้ปัญหากการช่วยเหลือของรัฐบาลที่เกิดขึ้นเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รัฐบาลสนใจแต่เงินรายได้ที่จะได้จากภาคเกษตรกรรมมากกว่าที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

2

Thesis Title Rice Production and Rice Trade in Central
 Thailand from the reign of King Rama V to
 the reign of King Rama VII.

Name Mr. Thaveesilp Subvattana

Thesis Advisor Dr. Ammar Saimwalla and Dr. Suthee Prasartset

Department History

Academic Year 1977

ABSTRACT

The Bowring Treaty 1855 has changed the type of production in the Thai agricultural society. From being a self-sufficient economy, it move to a specialized production in rice. This means a transfer of factors of production from other activities into the production of rice. Much of this occurs in the reign of King Chulalongkorn.

This thesis attempts to study each of the factors of production used in producing rice, Land, is the main factor. What are the growth and the pattern of expansion of cultivated land? Who comes to have rights on land and how? Labour, the next factor examined, was very scarce at the time. So how do the peasant in central Thailand solve their labour problem? This thesis also attempts to study the rice trade and milling. When paddy is in peasant's hands, how they sell it to the merchant and from the merchant to the mill and exporter? Who gains profits?

The research reveals that the peasant have to face

many problems in growing and selling rice. The non-agricultural group gained most of the profits. The government did not pay sufficient attention to solve the long range problems, instead they tried to solve only the immediate problems. The government was much more interested in collecting revenue from the agriculture than developing and helping the agriculture.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เริ่มต้นและสำเร็จลงได้ ก็ด้วยความช่วยเหลือและความกรุณาเป็นอย่างมากจาก อาจารย์อัมมาร์ สยามวาลา และ อาจารย์สุธี-
ประศาสน์ เกรษรฐ์ ขอขอบคุณอาจารย์บุษกร กาญจนจारी และ อาจารย์
วไล ฅ บ่อมเพชร ที่ช่วยแสดงความคิดเห็นแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ

ขอขอบคุณคุณสุวดี เจริญพงศ์ ที่ได้ช่วยอ่าน แก้ไขข้อบกพร่องด้วยความ
ความเต็มใจยิ่ง ขอขอบคุณคุณสุนทรี อาสะโว้ย ที่ได้อนุญาตให้อ่านวิทยานิพนธ์
ของเธอก่อนที่จะเป็นรูปเล่ม นอกจากนี้ยังได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องเอกสาร
ต่าง ๆ โดยเฉพาะหนังสือ ประวัติโครงการรังสิต ก่อนการตีพิมพ์ด้วย

ขอขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือทุก ๆ ด้านจากอาจารย์นิศยา -
มาเฟิงพงศ์ อาจารย์วัชรทิพย์ นาดสุภา อาจารย์ฉลอง สุนทรวาณิชย์
คุณณิรัตน์ แยมประเสริฐ คุณพรณี อวนสกุล คุณชมัยโหม สุนทรสวัสดิ์
คุณกิรินันท์ บุญศิริ คุณสุภาภรณ์ จรัสรัตน์ คุณอัจจรรย์พร กมฺพหิสมัย คุณอัญชลี -
สุสายัถ์ คุณวารุณี ไอสถารมย์ คุณวารภรณ์ ทินานนท์ คุณละออทอง อมรินทร์
คุณสุวิทย์ ไพทยวัฒน์ คุณยุวดี คปนียากร คุณสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร คุณรัชนี-
กัลยาคุณาวุฒิ คุณประชัน รักพงษ์ คุณสมโชคิ อองสกุล คุณสกรรจ์ จันทรรัตน์
คุณกิติติ ตันไทย คุณเนพรรัตน์ นุสธรรม คุณวีณา มโนพิโมกษ์ คุณวิโรจน์ มโนพิโมกษ์
และคุณชาญชัย รัตน์วิบูลย์

ขอขอบคุณคุณสุรศักดิ์ วรินทร์วาท คุณคำรังพันธ์ สนิทวงศ์ฯ
คุณชัชชัย สวัสดิ์สาดี นายแพทย์ประเสริฐ หุຍเจริฎ คุณวุฒิยา วัฒนานุกิจ และ
สมาชิกครอบครัว " วัฒนานุกิจ " ทุกคน

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กองจดหมายเหตุทุกคน สำนักห้องสมุดมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรมชลประทาน ที่ให้ความสะดวก
ในการค้นคว้าเอกสารของผู้เขียน

ความรัก ความห่วงใย กำลังใจ กำลังทรัพย์ จากพ่อแม่ พี่น้องทุกคน
เป็นแรงผลักดันอันสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบระลึกถึงพระคุณ
อันมิอาจประมาณได้ของท่านทั้งสองและพี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคนไว้ ณ โอกาสนี้
ทวีศิลป์ สืบวัชนะ

บทคัดย่อภาษาไทย

ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ฉ

ถึติกรรรมประกาศ

ช

รายการตารางประกอบ

ฐ

บทนำ

(๑)

บทที่ ๑ ที่คินกับการขยายตัว

ก. สภาพทั่วไปก่อนพื้นที่เพาะปลูกขยายตัว

๑

ข. การเปิดพื้นที่โดยการขุดคลอง

๒

1) การขุดคลองช่วงแรก ก่อน พ.ศ. 2420

๔

2) พื้นที่เพาะปลูกเริ่มขยายตัว พ.ศ. 2420-2433

๑๐

3) พื้นที่การเพาะปลูกขยายตัวมาก พ.ศ. 2433-2453

๑๖

4) การรักษามลประโยชน์ของคลองสายเก่าโดยรัฐบาล 2453-2475

๔๕

ค. การขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกที่มีได้มีการขุดคลองเป็นต้นนำ

๖๓

บทที่ ๒ กรรมสิทธิ์ที่ดิน และการจับจอง

ก. ลักษณะกรรมสิทธิ์และกรรมสิทธิ์ที่ดิน

๖๔

ข. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์

๗๓

1) รัฐบาล

๗๓

2) ผู้ที่จะยึดครองที่ดิน

๗๖

3) เจาหนาที่รัฐบาล

๗๗

ค. กระบวนการการจับจองที่ดิน

1) พวกที่ทำการขุดคลอง

๗๘

2) พวกเล่นที่ดิน

๘๘

3) ชาวนา

๑๑๑

4) การทะเลาะวิวาทในการแย่งชิงที่ดิน

๑๒๐

บทที่ ๓ แรงงาน

ก. ที่มาของแรงงาน

๑๒๘

ข. ลักษณะของแรงงาน

๑๓๓

ค. การอพยพของแรงงาน

๑๔๓

บทที่ ๔ ปัจจัยอื่น ๆ

- ก. พันธุ์ข้าวปลูก ๑๖๒
- ข. กระบือ ๑๖๔
- ค. เครื่องมือทำนา ๑๗๘
- ง. หุ่นสำหรับเครื่องอุปโภคบริโภค ๑๘๑
- จ. หุ่นหมุนเวียน ๑๘๒

บทที่ ๕ การผลิตข้าว และ เทคนิค วิธีการผลิต

- ก. การผลิตและเทคนิควิธี ๑๘๕
 - 1) . นาไร่ ๑๘๗
 - 2) . นาหวาน ๑๘๘
 - 3) . นาดำ ๑๘๑

บทที่ ๖ การค้าข้าว (วิธี และ ๓๓๓๖๒)

- ก. โรงสี ๒๐๖
 - 1) . การสีข้าวและการเปลี่ยนแปลง ๒๐๖
 - 2) . เชื้อชาติของเจ้าของโรงสี ๒๑๙
 - 3) . ที่ตั้งของโรงสี ๒๒๖
 - 4) . แรงงานในโรงสี ๒๓๑
 - 5) . หุ่นของโรงสี ๒๓๕
- ข. คนกลาง การค้าข้าว ๒๔๑
 - 1) . บริษัทส่งออก ๒๔๒
 - 2) . ความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีกับบริษัทส่งออก ๒๔๕
 - 3) . คนกลางข้าวเปลือกกับโรงสี ๒๔๖
 - 4) . คนกลางข้าวเปลือก ๒๕๐
 - 5) . ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าข้าวเปลือกกับชาวนา ๒๕๕
 - 6) . ความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีกับชาวนา ๒๕๘

262-272 283

ก. นโยบายของรัฐบาล

1) . ที่กิน

๒๖๒

ข. นโยบายรัฐบาลในการส่งเสริมการเพาะปลูก

๒๖๒

1) . เทคนิคในการเพาะปลูก

๒๖๒

2) . ปัญหาเรื่องน้ำ

๒๖๔

3) . ปัญหาเรื่องทุน

๒๖๕

ค. นโยบายของรัฐบาลกับการค้าชาว

๒๖๔

1) . นโยบายการค้าชาวภายใน

๒๖๔

2) . นโยบายการค้าชาวภายนอก

๒๖๐

ง. ปัญหาการผลิตของชาวนา

๒๖๑

จ. วิฤตถกาลชาคแคลนชาว พ.ศ. ๒๔๖๒

๒๖๓

บทสรุป

๒๖๔

บรรณานุกรม

๒๔๒

ภาคผนวก

๒๔๔

ประวัติการศึกษา

๓๓๕

ตารางประกอบ

		หน้า
ตารางที่ ๑	ตารางแสดงการขุดคลองสายต่าง ๆ รัชกาลที่ ๓ - ๕	๔๐-๔๔
ตารางที่ ๒	แสดงการขุดคลองของบริษัทขุดคลองแควนาศยาม	๕๐
ตารางที่ ๓	อัตรากำหนักราคาจากก่อน พ.ศ. ๒๔๔๔ ถึง ๒๔๗๔	๑๐๘
ตารางที่ ๔	แสดงจำนวนแรงงานในวัยต่าง ๆ พ.ศ. ๒๔๕๔	๑๓๓
ตารางที่ ๕	แสดงจำนวนแรงงานในวัยต่าง ๆ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นร้อยละ	๑๓๔
ตารางที่ ๖	แสดงจำนวนชาวนาในมณฑลกรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๔๕๕	๑๕๕
ตารางที่ ๗	ตารางแสดงรายจ่ายค่าพันธุ์ข้าวในปีต่าง ๆ	๑๖๒
ตารางที่ ๘	ตารางแสดงรายจ่ายค่าเครื่องมือทำนา	๑๗๕
ตารางที่ ๙	ตารางแสดงรายจ่ายค่าเครื่องอุปโภคบริโภค	๑๗๕
ตารางที่ ๑๐	ตารางแสดงทุนในปีต่าง ๆ	๑๘๕ - ๒๐๐
ตารางที่ ๑๑	ต้นทุนในการทำนาในปีต่าง ๆ	๒๐๑
ตารางที่ ๑๒	ราคาข้าวสารและข้าวกล้องที่เป็นสินค้าออก พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๔๕๐	๒๑๑
ตารางที่ ๑๓	จำนวนข้าวที่ส่งออก พ.ศ. ๒๔๔๐ - ๒๔๕๐	๒๑๒
ตารางที่ ๑๔	ข้าวประเภทต่าง ๆ ที่ส่งไปยุโรป พ.ศ. ๒๔๔๗ - ๒๔๕๓	๒๑๓
ตารางที่ ๑๕	ปริมาณข้าวที่ส่งออก พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๗๖ เป็นร้อยละ	๒๑๔
ตารางที่ ๑๖	จำนวนโรงสีระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๑ - ๒๔๕๕	๒๒๓
ตารางที่ ๑๗	จำนวนโรงสีในชนบท พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๔๗๒	๒๒๔
ตารางที่ ๑๘	สถิติเงินฝนนในรอบ ๕๗ ปี พ.ศ. ๒๓๗๓ - ๒๔๗๐	๒๖๗
ตารางที่ ๑๙	ผลผลิตข้าวในมณฑลต่าง ๆ	๒๗๕
ตารางที่ ๒๐	ราคาข้าวภายในประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๗-๒๔๖๒	๒๗๗
แผนที่ ๑	แผนที่บริเวณรังสิต	๓๓๒
แผนที่ ๒	แผนที่ที่รายล้อมแม่น้ำเจ้าพระยา	๓๓๓
แผนที่ ๓	แผนที่คลองสายต่าง ๆ ในที่รายล้อมแม่น้ำเจ้าพระยา	๓๓๔

บทนำ

ข้าวเป็นอาหารและสินค้าหลักของคนไทย และคนส่วนใหญ่ของประเทศก็ยึดถืออาชีพนี้ จากรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลง ได้มีการขยายตัวการปลูกข้าวอย่างกว้างขวาง ดังนั้นเรื่องนี้จึงเป็นการศึกษาการดำรงชีพของคนส่วนใหญ่ของประเทศตั้งแต่อดีต

การผลิตข้าวนั้นมีวิธีการปลูกข้าวหลายแบบหลายวิธี เช่น นาดำ นาหว่าน ชนิดของดินก็มีหลายแบบเช่นกัน และเมื่อประมวลเข้ากับดินฟ้าอากาศ คือ น้ำฝน และน้ำท่า เป็นหลัก ซึ่งชาวนาคต้องพึงและหวังอยู่เสมอแล้วทำให้การปลูกข้าวมีใช้สิ่งที่ย่างเลย และถ้าหันมาพิจารณาถึงปัจจัยในการผลิตอื่น ๆ ด้วยแล้ว ยิ่งทำให้เห็นปัญหาของชาวนาเพิ่มขึ้นอีก นับตั้งแต่สนธิสัญญาเบาว์ริงมาจนถึงช่วงที่มีการขยายตัวการปลูกข้าวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการผลิตในสังคมไทย คือ เดิมเป็นแบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง แต่เมื่อมีการค้าเสรีระหว่างชาติเกิดขึ้น ทำให้ชาวนาหันมาผลิตสินค้าเฉพาะอย่างคือ ข้าว และค้อย ๆ ละทิ้งการผลิตสิ่งจำเป็นเอง เช่น เสื้อผ้า เครื่องมือ เครื่องใช้ หันมาปลูกข้าวอย่างเดียว เป็นผลให้ชาวนาค่อย ๆ เติบเข้าสู่ระบบ "เศรษฐกิจโลก" และผลที่ตามมาก็คือ การเสียเปรียบพ่อค้า หรือผู้มีลงทุนในกิจการนี้ ซึ่งเป็นปัญหาจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

การที่จะทราบถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางต่าง ๆ ก็โดยการศึกษาปัจจัยการผลิต อันประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน หุ่น รวมทั้งวิธีการผลิตข้าว และการค้าข้าว ตลอดจนนโยบายของรัฐบาล ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นภาพของภาวะการผลิตข้าว และการค้าข้าว ในช่วงเวลาดังกล่าวว่าเป็นเช่นไร ดังจะได้อธิบายอย่างละเอียดต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้เขียนได้วางจุดหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิตข้าว อันหมายถึงที่ดิน แรงงาน ทุน และ ปัจจัยประการอื่น ๆ ว่าเป็นอย่างไร และไปอย่างไร
2. เพื่อศึกษาการผลิตของชาวนาว่าชาวนานำปัจจัยต่าง ๆ มาใช้ในทางใด และอย่างไร รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่ชาวนาต้องประสบและการแก้ปัญหาของชาวนา
3. เพื่อศึกษาการปลูกข้าว วิธีแบบต่าง ๆ ของชาวนา
4. เพื่อศึกษาการค้าข้าวตั้งแต่อยู่ในมือของชาวนาจนถึงบริษัทส่งออก
5. เพื่อศึกษานโยบายของรัฐบาล การแก้ปัญหาของรัฐและผลที่ได้รับ

ความสำคัญของกรวิจัย

ผลของการวิจัย จะทำให้เข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาแก่ชาวนา ทั้งการผลิตและการค้าข้าวในอดีต ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งน่าจะนำมาเปรียบเทียบ กับปัญหาต่าง ๆ ของชาวนาในปัจจุบัน

ขอบเขตของกรวิจัย

เป็นการศึกษาค้นคว้า เรื่องการผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึง รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2475) ซึ่งจะเป็นการเน้นในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนใต้

วิธีการดำเนินค้นคว้าและวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และนำเสนอแบบพรรณาวិเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าจะเ็นข้อมูลที่เป็นหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) เป็นหลัก ได้แก่หนังสือตอบโต้ของราชการ รายงานการประชุมเสนาบดีในสมัยต่าง ๆ บันทึกแนวพระราชดำริ พระคำริ และ ความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย พระราชบัญญัติ

และประกาศทางราชการ ตลอดจนบทความ หนังสือพิมพ์ และเอกสารต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการผลิตและการภาขาวของชาวเราในสมัยนั้น สำหรับเอกสารชั้นรอง (Secondary sources) ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยใดก็ตาม บทความต่าง ๆ หนังสือทั่วไป และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องและช่วงสมัยดังกล่าว สถานที่ที่คิดว่าเอกสารชั้นต้นที่สำคัญ ได้แก่ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หอสมุดแห่งชาติ กรมชลประทาน นอกจากนี้รวมทั้งกฎหมายที่ใดประกาศออกใช้ ส่วนเอกสารชั้นรองได้จากแผนกเก็บ และห้องสมุดของสถานัราชการต่าง ๆ ที่สำคัญแห่งหนึ่งก็คือ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อนึ่ง เนื่องจากการศึกษาเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดและย้อนไปในอดีตมากพอควร ตลอดจนเป็นเรื่องของคนเบื้องกลาง การค้นคว้าจึงมีข้อจำกัดเกี่ยวกับเอกสารอยู่มาก เพราะเอกสารสำคัญที่ปรากฏมีไม่ครบถ้วน โดยเฉพาะตัวเลข สถิติ ชาติความแม่นยำ และไม่เพียงพอ เรื่องการบุกเบิกของชาวนาก็ขาดหายไป เนื่องจากชาวนามีได้เป็นผู้เขียนประวัติศาสตร์เอง และทางราชการก็มีได้มีหลักฐานดังกล่าว ในเรื่องนี้จึงต้องอาศัยการสอบถามชาวเราเอง ส่วนในเรื่องอื่น ๆ ก็มีขอบเขตของอีกหลายประการเพราะเราดู ชำนาญ เห็นเรื่องที่กว้างขวางมาก

จากข้อจำกัดดังกล่าว จึงอาจทำให้การตีความในปัญหาต่าง ๆ หลุดเคลื่อนไปได้ ทั้งนี้ในกรณีที่มิควรค้นพบเอกสารสำคัญ หรือตีความหมายด้วยหลักฐานที่นำเรอถอกกว่าอาจเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงข้อสรุปในประการต่าง ๆ ได้

ลักษณะที่ปรากฏในเชิงบรรณ

กจช.	หมายถึง	กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
ร.5	"	รัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์
ร.6	"	รัชกาลที่ 6 "
ร.7	"	รัชกาลที่ 7 "
กษ.	"	กระทรวงเกษตรราชการ

กษ.ใหม่	หมายถึง	เอกสารกระทรวงเลขที่ใหม่ เพิ่มเติม
ค.	"	เอกสารกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
น.	"	เอกสารกระทรวงนครบาล
บ.	"	เบิกเคล็ด
พ.	"	เอกสารกระทรวงการพาณิชย์และคมนาคม
ม.	"	เอกสารกระทรวงมหาดไทย
ศธ.	"	เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ
สป.2	"	ส่วนพระองค์สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ
BCR	"	British Consular Report